

Amen, amen, pravím tobě, když jsi byl mladší, sám ses přepásával a chodil jsi, kam jsi chtěl; ale až zestárneš, vztáhneš ruce a jiný tě přepáše a povede, kam nechceš."

J 21:18

Tentokrát text nemá být exegezi poslední kapitoly Janova evangelia, ale spíše krátkým zamyšlením na téma stáří a uvedený citát je ovšem k tomu mottem velice vhodným. Přitom nesejde na tom, že jsou to slova, která řekl právě Ježíš a právě Petrovi; ona totiž platí obecně.

Nejdříve jen velmi hrubě nastíněné pozorování, které je podrobněji rozvedeno v jiných článcích tohoto čísla: . Mladý člověk má mizivou zkušenost, ale ohromnou budoucnost. Jeho zkušenost daná krátkostí zatím uražené cesty je malá a též i jeho celkově vědění a rozhled jsou spíše menší (samozřejmě při vši individuální rozdílnosti. I já jsem se ve svém životě již setkal s mladými lidmi podivuhodně zralými.) Otevírají se však před ním všechny cesty. Není ještě ničím zatížen, žádnými předchozími rozhodnutími (opět zde musím udělat výminku, že samozřejmě i mladý člověk si s sebou nese svůj osud, který ho už i v tomto stavu v mnohém svazuje a k mnohému předurčuje, ač to třeba není ještě zřejmé) a může se tedy obrátit, kam chce, jakoby do všech světových stran a postupnými kroky své možnosti proměňovat v takové či onaké skutky a jimi postupně naplňovat a určovat svůj život. Starému člověku se při pohledu zpět otevírá širá pláň života a otevírá jeho pohled do dále i šíře; vidí mnohé spletitosti a souvislosti, jichž si třeba nebyl vždy dříve vědom a vše dokáže obejmout jakoby jedním pohledem; má opravdu velikou zkušenost. Jeho budoucnost však už pro omezenost délky pozemského života nemůže být tak slavná, nemůže už vykonat mnoho dalších činů, už jen z toho důvodu, že mu na ně nezbyvá příliš času. V tomto je situace mládí a stáří úplně symetrická.

Věřím, že přednosti onoho syntetického pohledu, jenž stáří přináší budou jistě dopodrobna probrány v jiných článcích tohoto čísla, já se však zde chci soustředit na onu druhou stránku stáří, možná méně příjemnou, na ono omezení možností. Zkusme se na ně podívat trochu podrobněji.

Omezení, jež ve stáří přicházejí, nepřicházejí totiž jen pro již zmíněnou krátkost zbývajících času. To je ostatně věc, kterou si mnohý starý člověk - pokud je dostatečně aktivní a žije naplněným životem - ani moc neuvědomuje. - Připomene mu to ovšem banka, pokud by si chtěl vzít hypotéku anebo pojišťovna pokud by chtěl uzavřít životní pojistku. Co lidé vnímají více, jsou omezení plynoucí ze zdravotního stavu, který je s přibývajícím věkem zákonitě horší nežli zmlada, ale ani to nebývají omezení fatální, neboť staří lidé už většinou nebývají činní čistě fyzicky; jejich práce se přirozeně přesouvá do jiných sektorů.

Ale podívejme se například na toto: Mladí lidé bývají dost často nonkonformní, někdy i extrémní: v odívání, životních zvycích, vkusu, názorech, ve stravování apod. Volí neotřelé cesty, experimentují - s hudbou, uměleckými směry, ve filosofii, ale také třeba s drogami - a jejich experimentování může mít na ně samozřejmě negativní i pozitivní zpětný dopad. Nicméně pokud jsou to skutečně EXPERIMENTY, tedy pokud i při vši extrémnosti zvolených postupů si uchovávají jistou otevřenost ve smyslu „ono to taky nemusí vyjít“, nemůže být nakonec dopad na jejich celkový vývoj vlastně jiný, než pozitivní, byť jeho výsledkem je jenom zjištění, že "takto tedy ne". To všechno mladí lidé mohou dělat a dělají. Tak by ovšem mohli jednat i staří lidé, nebo ne? To, že mnozí stařečkové a stařenky jsou tak zkostratělí a životu uzavření, je sice smutným faktem, na který narážíme dnes a denně, ale vždyť je k tomu přece nic nenutí - může si pomyslet třeba mladší člověk. Opravdu? Tak úplně jednoduché to zas není.

Je obdivuhodné, když se mezi starými lidmi naleznou osobnosti, které dokáží na myšlenkové úrovni hledět do budoucna, třeba i za přítomnou dobu (k tomu jim zase jejich "historický nadhled" dává dobré předpoklady) a dokáží třeba i vysílat světu určité podněty a sami takové podněty přijímat. Na myšlenkové úrovni to lze.

Jinak to ale vypadá na úrovni sociálních vztahů. Člověk svým životem postupně vrůstá do tkáně společnosti a vytváří stále se zahušťující předivo sociálních vztahů a rolí. To potom ve vysokém věku opět zčásti odumírá, ale často i v okamžiku smrti ještě do značné míry zůstává; po daném člověku cítíme jakoby zející ránu, nezaplněnou mezeru. Sociální vztahy a role nás na jedné straně upevňují, ale také svazují. Nemůžeme už dělat, co bychom vždy chtěli, abychom je neporušili: musíme - do jisté míry - odpovídat na očekávání našich partnerů a plnit jejich požadavky. Připočteme k tomu ještě, že staří lidé bývají také na ostatních zvýšenou měrou závislí: třeba ekonomicky, nebo i čistě fyzicky. Starý mistr má sice hluboké poznání souvztažností světa, ale na to, aby si přečetl noviny potřebuje uředníka nebo brýle. A kdo je závislý, musí si samozřejmě nechat leccos líbit. Navíc staří lidé nemohou ani moc počítat s tím, že by s nimi měl někdo obzvláštní útrpnost. Jistěže - takoví lidé jsou a pokud není někdo morálně zvrhlý, nebude starým lidem ubližovat. Ale to, na co chci poukázat, je, že stáří se na rozdíl od mládí netěší žádné samozřejmé „pudové“, nebo „vrozené“ ochraně, jako to mu je u dětí - oné druhé zranitelné části lidského společenství. K ochraně dětí jsme citově predisponováni mateřským pudem (který mají v sobě i muži!), ale nikoli k ochraně stáří a starých

lidí. Pro mnohé je pohled na stáří naopak dokonce odpudivý. Zde by tedy bylo velmi potřeba znovu vybudovat jakýsi kult a úctu ke stáří, ctění tradic a jejich nositelů (k čemuž mají zase o chloupek blíže muži nežli ženy).

Tuto poněkud bolestnou stránku stáří měla za úkol v minulých dobách mírnit všemi kulturami uznávaná úcta ke stáří a starým lidem. Všechny kultury, co jich na světě je, mají svou analogii čtvrtého přikázání. Nebylo nikdy a nikde dovoleno zneužívat fyzické slabosti starce a na něco takového bylo vždy pohlíženo jako na ohavný čin. Leč myšlení moderní doby se hledí tak radikálně odpoutat od veškeré tradice, že v Evropě a ještě více v Severní Americe již tyto normy přestávají platit. V dlouhodobé perspektivě to nemůže vést k ničemu jinému, nežli k úpadku kulturní tradice jako takové, k momentu, kdy hypermoderní intelektuálně brilantní pokroková společnost sama zevnitř vyhyne a stane se snadnou obětí kulturního tlaku jiných, tradičnějších a tedy z jejího hlediska „méně vyvinutých“ kultur, ale to jednotlivým starým lidem příliš nepomůže

A v této situaci snad mohou právě námi citovaná slova zaznít starým lidem v jejich duchovní opuštěnosti, kdy jejich slov a rad nechce nikdo dbát a jsou mladším spíše na obtíž, velmi útěšně. Vždyť je to úděl, který sám Pán vložil na svého učedníka, na svého *vyvoleného* učedníka. Petr se měl stát „skálou“ – tedy jakýmsi svorníkem, referenčním bodem, nebo úběžníkem, ke kterému se bude vztahovat celá církev, tedy to, co se na Kristův impuls najednou vynoří v sociální oblasti. Petr za svého života vstoupil jistě do nesčetných vztahů, jeho jméno se stalo známým i těm, kteří ho nikdy neviděli, ale odkazovali na něj jako na pravého svědka Kristova. (Třeba Pavlův list Galat'ánům o tom vypovídá.) Ale nebylo mu dáno jíti vlastní cestou, ale cestou, kterou jemu zvolil Pán.

Je to jakási dodatečná daň z vykonaného díla, když nás zavazují (a svazují) vlastní skutky, když už nemůžeme od nich odstoupit, ale musíme je jako břemeno nést až do konce. Ale chtělo by se mi říci: Blažený muž, kterého zavazují vlastní skutky; oč lepší je to možnost, nežli kdyby ho svazovaly vlastní neřesti. Blažená žena, kterou zavazuje její role několikanásobné babičky. (Ano, jistěže je to onen citát – „Šťastná to žena!“ – a na pravém místě!). Oč lepší, nežli kdyby ji držely v zajetí nenaplněné touhy, marnivost nebo majetek.

Samozřejmě: Nám za polovinou života to nejednou připadne trochu nefér, že nádavkem ke zkrácenému času a zúženým možnostem jsme ještě zavazováni svou vlastní minulostí, od níž se nemůžeme bez dalšího odstříhnout. Teď, kdy už toho tolik víme a známe a mohli bychom jednat s mnohem větší přesností, rozvážněji a účinněji! Ale je to úkol, který na nás vložil náš Pán.

22.6.2010